

Kuigi Ausammaste kivi on andnud materjali kolmele kultuuriloolisele mälestusmärgile, looduskaitse spetsialisti Olavi Randveri meelest see rahnu lõhkumist ei õigusta.

Marika Rajamäe

Kadrina keelesammas kerkis Järva kivist

Järvamaal asuvast Ausammaste kivist on sündinud Tammsaare ja Vabadussõjas langenute mälestussammas ja Emakeeleausammas Kadrinas.

Marika Rajamäe
Järva Teataja

Järvamaal on 44 rändrahnua ja kivi külvi. Neist kultuurilooliselt omapäraseima saatusega on Albu vallas Kaalepi 1,1 kilomeetrit põhja poole Kaalepi – Järva–Madise tee äärde jääv Seidla Suurkivi ehk Ausammaste kivi.

Järvamaa keskkonnateenistuse looduskaitse peaspetsialist Olavi Randver teadis öelda, et esimese Eesti Vabariigi aegse looduskaitse registri andmetel asus rändrahn tollal Seidla asunduse Suurekivi talu põllul ja on võetud kaitse alla 1937. aastal.

Nii varasemate kui ka hilisemate mõõtmiste järgi on kivil pikkust ja laiust 3,5, kõrgust 2,8 ja ümbermõõtu 18 meetrit.

Nime muutsid muutunud olud

Rändrahnua ebatavalisus algab sellest, et kuigi looduskaitse korralduse järgi on rändrahnua lõhkuda, nende kuju või ilmet muuta või teisiti kahjustada keelatud, on esialgselt Seidla Suurkivist alles vaid kolmandik.

Olavi Randver sõnas, et selles suhtes on mõõndused isegi lubatud. "Kividest võib võtta tükke erakordsete kultuurisündmuste jäädvustamise puhuks," täpsustas ta.

Suurkivi oli hea materjal kümme aastat tagasi, 1994. aastal Kadrinasse paigutatud Emakeele ausambale.

Tollane Virumaa kultuurifondi kultuurisekretär Rein Sikk põhjendas kivi valikut: "Otsisime autoritega ausambakivi ka Virumaalt, aga selgus, et need rändrahnua, millest oleks saanud teha, olid kõik arvele võetud ja neid puutuda ei tohtinud."

Sikk, kel sambakivitükike kapis tegu meenutab, mäletas, et geoloog Ülo Heinsalu oligi neile

siis Seidla kivi soovitanud. "Pealegi oli sealt juba kahele mälestusmärgile materjali võetud, nii et kivina oli selle väärtus kadunud," lisas ta.

Nõnda on veel praegugi rahnu näha puuraukude jälgi ja kinni jäänud vanaaegseid raudkiile. Nii ta seal kahes tükis lõstatab – "Ürglooduse raamatus" nime järgi nüüd Ausammaste kivi. "Nimemuutus on ilmselt tulnud rahvasuust, aga millal, selle kohta märki maas pole," arutles Olavi Randver. "Lihtsalt muutub elu, muutuvad ka olud."

Langenud ja Anton Hansen Tammsaare

Suurkivi muutumine Ausammaste kiviks algas siis, kui Albu rahvas otsustas 1927. aastal püstitada Järva–Madise kihelkonna I maailmasõjas ja Vabadussõjas langenutele mälestussamba, mille tegijaks kutsus skulptor Ferdi Sannamehe.

1928. aasta suvel alustasidki kivi raidurid vennad Veeberid

Suurekivi talu põllul asunud lihapunase jämedateralise graniitrahnu juures tööd.

Järva–Madise kirikuaia avati mälestussammas pidulikult esmalt 1929. aasta võidupühal. 1950. aasta mais mälestusmärki lõhuti ja selle suuremad osad lükati kirikuaia all olevasse tiiki, kust 1988. aasta suvel kohaliku koguduse eestvõttel jäänused välja tõsteti, sammas taastati ja 1989. aasta võidupühal taas avati.

Sama rahnu on Sannamees kasutanud ka 1936. aastal Albu vallamaja ette kodukandirahvalt kirjanik Anton Hansen Tammsaarele mälestusmärgi püstitamisel.

"Et mõlemad sambad on teinud Ferdi Sannamees, võib olla tegemist materjali sobivusega ja et kord oli juba sealt ka võetud. Pealegi oli kivi tollal jumala lageda peal, paistis hästi silma ja oli lähedalt võtta," arvas Tammsaare muuseumi endine direktor Juhan Sihver.